

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

- פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
- פרק שני – סיפור קצר
- פרק שלישי – דרמה
- פרק רביעי – רומאן ונובלה
- פרק חמישי – שיר שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).

הפרק הרביעי (רומאן ונובלה – 28 נקודות) והפרק החמישי (שיר שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.

- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 1-18:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-6)
ועל שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 או המחצית השנייה
של המאה ה-20 (שאלות 7-18) (לכל שאלה — 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַיָּם בִּינִי וּבִינְךָ / שמואל הנגיד

הַיָּם בִּינִי וּבִינְךָ / וְלֹא אֶטָּה לְחִלּוֹתְךָ
וְלֹא אֶרוּץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֲשַׁב עַל קְבוּרַתְךָ?
אָמֵת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֵהִי בּוֹגֵד בְּאַחֻוֹתְךָ!
אָהָה, אָחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלֶי קְבֻרָךָ לְעִמָּתְךָ,
לְךָ מְכָאוֹב בְּתוֹךְ לְבִי / כְּמְכָאוֹבִי בְּמִיתָתְךָ.
וְאִם אֶתֵּן לְךָ שְׁלוֹם – / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתְךָ,
וְלֹא תֵצֵא לְפָגְשִׁנִי / בְּיוֹם בּוֹאִי לְאֵדְמָתְךָ,
וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבָּתְךָ,
וְלֹא תִרְאֶה תְמוֹנָתִי / וְלֹא אֶרְאֶה תְמוֹנָתְךָ,
לְמַעַן כִּי שְׁאוֹל בֵּיתְךָ / וּבִקְבֹר מְעוֹנָתְךָ –
בְּכוֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לְךָ בְּאַחֲרִיתְךָ,
וְרוּחַ אֵל תְּהִי נְחָה / עָלַי רוּחְךָ וְנִשְׁמָתְךָ!
אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתְךָ.
וְאֲנוּם עֵת וְאִיקָן עֵת – / וְאֵת לְעַד בְּנוֹמָתְךָ,
וְעַד בּוֹא יוֹם חֲלִיפָתִי / בְּלִבִּי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!

פרש את שני הבתים הראשונים בשיר ואת שני הבתים המסיימים אותו.
האם לדעתך בא לידי ביטוי בשיר שינוי בעמדה הרגשית של המשורר כלפי מות אחריו?
נמק והדגם את דבריך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מְלִיצְתִי בְדֹאגְתִי הַדּוּפָה / שלמה אבן-גבירול

מְלִיצְתִי בְדֹאגְתִי הַדּוּפָה / וְשִׁמְחָתִי בְּאַנְחָתִי דְחוּפָה,
וְאִם אֲרָאָה שְׁחוּק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיָּתִי שֶׁהִיא מְנִי קְטוּפָה.
”יְדִידִי, הֲלִבָּן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבְכוּת עָלַי יוֹם הָאֲסִיפָה –
אֲשֶׁר הָיָה לְהַמְשֵׁךְ בֵּי־לְדוֹת / בְּלַחִי כַחֲבַצְלֹת שׁוּפָה?”
שְׁפִטְנֵי לְבָבִי מִנְעוּרֵי / וְעַל כֵּן הֵיטָה נִפְשִׁי כְּפּוּפָה,
וְשֵׁם הַבֵּיץ וְהַמוֹסֵר מֵנָתוֹ / וְנִפְשִׁי הַחֲרוּצָה שֶׁם קְצוּפָה.
”יִמָּה בְּצַע בְּהִתְקַצֵּף? אֲבָל דִּם / וְקוּהָ, כִּי לְכָל מָכָה תְרוּפָה!
וְיִמָּה יוֹעִיל בְּכוּת עַל הַמְצוּקִים / וְיִמָּה יוֹעִיל לְדַמְעָה הָעֲרוּפָה?
וְיִמָּה אוֹחִיל וְעַד כַּמָּה אֵיחֹל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֵאָה תְקוּפָה?
וְטָרָם בּוֹא צָרִי גִלְעָד – וְיָמוֹת / אֲנוּשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוּ נְגוּפָה.

מה מאפיין את הקולות השונים בדיאלוג שבשיר זה?
הסבר והדגם את דבריך.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חֵי אֱהָבָה / טדרוס אבולעפיה

חֵי אֱהָבָה, צְפָרִים, עוֹפוֹ אֵלַי אוֹהָבִים
וְשֵׂאוּ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תוֹךְ בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,
כִּי תֵאמְרוּ כִּי רַעֲבִים הֵם צְמֵאִים, אֲבָל
לְחֵם דְּמַעוֹת וְדָם לֵב אוֹכְלִים שׁוֹאֲבִים,
יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מֵאֶפֶל שֶׁפֶל כְּנַפְל, וּבֵין
פְּרָעוֹשׁ וְיִתוּשׁ וְכַנֵּים לוֹהֲטִים שׁוֹכְבִים.
חַיּוֹת קְטַנּוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם
מִשְׁתַּקְשָׁקִין שֵׁם כְּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעֵת עֲוֹנִים,
יִשְׂרָק זָבוּב לְדְבוּרָה שֵׁם, וְשֵׁן יַחֲרֵק
עֶכְבָּר, וְיַחֲדוּ עָלַי נֶפֶשׁ נְגוּף אוֹרְבִים.
הַנְּוֹשִׁים צוֹרְרִים אֲצִים, וְהַשׁוֹטְרִים
צִוּוּ לְבַל יִתְּנוּ לְחֵם וְהַעוֹרְבִים.

בשיר זה המשורר מתאר את חוויותיו מבית הסוהר. בדבריו הוא שוזר נימה קלילה ומשועשעת.

הסבר והדגם קביעה זו.

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,
והי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, בין-השמשות,
שחי נאגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם געורים –
היכן געורי?

ועוד רו אחד לך אתודה:
נפשי גשרפה בלהבה;
אומרים, אתה יש בעולם –
מה-זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,
היה חלום – אך גם הוא עבר;
עמה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,
והי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

האם לדעתך השיר "הכניסיני תחת כנפך" הוא שיר אהבה? נמק והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על שתיים מדרכי העיצוב בשיר.

/המשך בעמוד 5/

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צפנת / חיים נחמן ביאליק

- 1 בית 1 כּל-העוֹלָם טוֹבֵעַ בְּאוֹר וּבִשְׁרִיר, אוֹצְרוֹת חַיִּים לֹא-שְׁעָרַתִּים מִסְבִּיב מִתְרַחֵשִׁים, וּבִמְשַׁעַל הַנִּמְתָּח בֵּין יַעַר וְגִיר שְׁנֵינוּ הוֹלְכִים וּמְחַשִּׁים. אֲנִי הוֹלְכִים וְהוֹלְכִים, לְשָׁבִילֵנוּ אֵין קֵץ, אֶפְסוּנוּ שְׁבָלִים, כְּתוּבוֹ צְפָרוֹת, וּבְחַנְיָחוֹת שְׁלִי-זָהָב יִפְגְּעוּנוּ כָּל-עֵץ וּבְצִאָּלֵי צְמָרוֹת.
- 2 בית 2 הַדְּמוּת כְּרוֹב אִם עָב קָלָה כְּרוֹם עוֹלָם רַפְרָפָה? אֵךְ גַּם-הִיא חַיִּשׁ הַפְּלִיגָה לְמַדִּינַת הַיָּם – וְאֵת-הַרְהוּרֵי הַטְּהוֹר כְּמוֹהַ נָרִם נְשָׂאָה עִמָּה לְנִצְחַת עַל-כְּתֻפָּה. וְשׁוֹב זֶהָר רְקִיעַ, וְשׁוֹב תְּכֵלֶת בְּלִי-סוּף, אֵת הוֹלְכַת בְּרֵאשׁ וְאֲנִי כְּרוּךְ אֶתְרִיךְ, וּבְקָמוֹתָיו הַמְּלֵאוֹת הַשְּׁתָרַע הַנוּף, וְהַפֵּל בְּהִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּעֵינֶיךָ.
- 3 בית 3 רַגַע אֶחָד לִי נִדְמָה: בַּיַּעַר הַלֵּו, הַמְּאֻפֵּיל וּמְשִׁיב צְנָתוֹ עָלֵינוּ, גָּנוּ מִטְמוֹן מִסְתָּרִים, הַמְּשַׁמֵּר מֵאֲזוּ וּמְעוֹלָם לְשְׁנֵינוּ – פִּתְאֵם רַחֲפָה הַקְּמָה – וּמִפָּה אֲלִי-פָה עָבַר רְטוּט קַרְנִים עַל-פְּנֵי הָאוֹקְיָנוֹס. הוּ, מִי הַשְּׁלִיג עָלֵינוּ – וּבִשְׁפַע כְּזָה, חֵיל צְפָרוֹת לְבָנוֹת?
- 4 בית 4 וְהִנֵּה נִקְלָעָה צְפָרַת כְּפָרַח בְּקִצָּה שְׁעַר מַחְלַפְתֵּךְ הַמְּפֹזָה עַל-הַמַּחְגְּרָת, וּכְמוֹ רְמֹזָה לִי: בַּחוּר, קוֹם שְׂקָה-לָהּ, וְדָמָה אֵלֵי הַצְּפָרַת!
- 5 בית 5 וּבְעֵינֶיךָ שׁוֹב אֲצִיץ וְאֶבְקֵשׁ שֵׁם תְּשׁוּבָה – וּכְבִּתְחִלָּה הֵן צְנוּעוֹת, שְׁתֵּי יוֹנֵי הַחֵן; מֵה-לִּי צְנִיעוֹת עֵינֶיךָ – וּמַחְלַפְתֵּךְ מְשׁוּבָה, הִיא אוֹמְרַת לִי: הֵן! מְהֵרֵי, מְהֵרֵי, אַחוּתִי, נְבוֹאָה הַיַּעֲרָה, תַּחַת חֶפֶת אֲשֶׁרֵינוּ לָךְ כָּל-נַפְשֵׁי אֶפְיָקָה, וְאֵת-כָּל-אַהֲבָתִי הַתְּלוּיָה בְּשַׁעֲרָה נְמִית שְׁנֵינוּ בְּנִשְׁיָקָה.

פרש את הבית הרביעי בשיר (המתחיל במילים "וְהִנֵּה נִקְלָעָה צְפָרַת"), והסבר כיצד התמונה המתוארת בו משקפת את רגשותיו של המשורר, כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר. הדגם את דבריך.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

הם האיים הרחוקים, העולמות הגבוהים זו בחלומות ראיונים; שעשוננו לגרים תחת פל-השמים, וחיינו – לגיהנום.	עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי ועלי התרפקי, לפתי היטב צנארי, שימי ראשך על-ראשי – וכה עמי תדפקי.
המה איי-הנוב זו צמאנו אליהם כאל ארץ מולדת; שפל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם באור קרן רועדת.	ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא דומם נשא עיינינו; ושלחנו לחפשי על-פני ימי האוהה פל-הרהורי לבנו.
ועליהם נשארנו בלי-רע ועמית כשני פרחים בציה; כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית על-פני ארץ נכריה.	והתנשאו למרום ביצף שוקק כיונים, ובמרחק יפליגו, יאבדו; ועל-פני רכסי ארגמן, איי-זהר אדמונים, ביצף דומם ירדו.

בשיר זה מתואר מעין מסע.

הסבר והדגם את המשמעות של מסע זה. בתשובתך פרט את שלביו השונים.

שירת המאה ה־20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה־20

שירי שאול טשרניחובסקי

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראי, אדמה / שאול טשרניחובסקי

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!
בחיקה, מלון־ברכה, מעון סתר, זרע טמנו... לא עוד
פניגי וגוגיות של כסמת, זרע חטה כבדה,
גרגר שעורה חתול בתם, שפלת־שוועל חרדה.

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד:
פרחי פרחים בך טמנו רעננים ובהוד,
אשר נשקתם השמש מנשיקתה ראשונה,
מצניע חן עם יפה קלח, קטרת כוסו נכונה.
ועד שידעו צהרים בעצם הצער התם,
ובטרים ריו טל של בקר בחלומות־אור נבטם.

הא לך הטובים בכנינו, נער טהור חלומות,
ברי לב, נקני כפיים, טרם חלאת אדמות,
וארג יומם עודו שתי, ארג תקוות יום יבא,
אין לנו טובים מכל אלה. את הראית? ואיפה?

ואת תכסי על כל אלה. יצל הצמח בעתו!
מאה שערים הוד נכח, קדש לעם מכורתו!
ברוף קרבנם בסוד מות, כפר חיינו בהוד...
ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!

בשיר זה חוזרת השורה "ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד".

כיצד ה"בזבז" בא לידי ביטוי בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

הסבר את עמדתו של המשורר כלפי הבזבז.

8. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא רגעי שנת, טבע / שאול טשרניחובסקי

לא רגעי שנת, טבע, וחלומות ימתקו,
רק רגש בך אראה וסערות הקרב:
על מרום שיא הריף ובמכרות עמקו,
בתהומות הישימון ובצל חביון עב.

כי תאבל נפשי, ופצעי יזעקו,
תקוותי תבלנה כשושן בסתו,
אנודה למקום שם משברים ינאקו,
למקום צוקיו ירים צור אדיר נשב.

או בשתי מגלים הרבים בסלעים,
שהמה, בהתמוללם, שבים לרגעים,
וטור מטור ירום, גל יגבר מגל:

מצורים נכלמתי, שהמה בגאונם
אל מחץ משברים, אל נהמם והמונם
יסגירו את לבם, וראשיהם אל על...

מה מאפיין את מרחבי הטבע שהמשורר מתאר?

מדוע הוא בוחר לבוא דווקא אל מרחבי הטבע האלה? הסבר והדגם את דבריך.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר ב מתוך מחזור השירים: **שירים לאילֵאיל** / שאול טשרניחובסקי

אָנִי אֶתֶּן לָהּ שִׁירִי, שִׁירִים שֶׁל יָם
(וְשָׁמָּה לֹא יִזְכָּר וְלֹא יִהְיֶה שָׁמָּה בָּם):

שִׁיר לְגֵל, שִׁיר לְחֹל, שִׁיר לְשַׁחַף הַרְוּ,
לְעֵנְנָה פּוֹשֶׁטָה, וְאִין פּוֹתֵר לְאֵן.

וְאוֹלָם הַשִּׁירִים הַקְּטָנִים אַף לָהּ!
בְּרַעַד נִימִי לְבִי אֵלֶיךָ יִכְלֶה,

בְּטֶלְטוּל בְּדֶרֶךְ מַיִם וְעַד יָם,
מִשְׁלָגִי הַצֶּפוֹן וְעַד חוֹל־גֶּגֶב חָם.

כִּי אֵלֶּה עֵינֶיךָ שְׁנֵי יָמִים יִרְקִים,
בְּהֵם חַיִּי תְלוּיִים וְהַגְיוֹנִי חֲבוּקִים.

בשיר זה המשורר מבטא את רגשותיו כלפי אהובתו בדרכים עקיפות.

הסבר והדגם קביעה זו.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אומרים: ישנה ארץ / שאול טשרניחובסקי

אומרים: ישנה ארץ,
ארץ שכורת שמש ---
איה אותה ארץ,
איפה אותה שמש?

כבר עברנו כמה
מדברות נימים,
כבר הלכנו כמה,
כחתינו תמים.

אומרים: ישנה ארץ,
עמודיה שבעה,
שבעה כוכבי לכת
צצים על כל גבעה.

כיצד זה תעינו?
טרם הונח לנו?
אותה ארץ-שמש,
אותה לא מצאנו.

ארץ - בה יתקום?
כל אשר איש קנה ---
איפה היא הארץ?
איה אותה גבעה?

אולי - - כבר איננה?
ודאי נטל זינה!
דבר בשבילנו
אדני לא צנה - -

נכנס כל הנכנס,
פגע באח כהגמלו,
פורש אליו שלום -
נאור לאיש נחם לו.

אים: אותה ארץ,
כוכבי אותה גבעה?
מי ינחנו דרד,
יגיד לי הנתיבה?

מהו היחס של המשורר כלפי הארץ המתוארת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך כתוב גם על התפקיד של השאלות בשיר זה.

שירת המחצית השנייה של המאה ה-20

אם בחרת לענות על חלק זה, ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

זהויות

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שְׁנֵי יְסוּדוֹת / זלדה

הִלְהָבָה אוֹמְרַת לְבְרוֹשׁ
כְּאֶשֶׁר אָנִי רוֹאָה
כְּמָה אַתָּה שְׂאֵן
כְּמָה עוֹטָה גְאוֹן
מִשְׁהוּ בְּתוֹכִי מִשְׁתוֹלֵל
אִיךְ אֶפְשֶׁר לְעִבֵּר אֶת הַחַיִּים
הַנּוֹרְאִים הָאֵלֶּה
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל טְרוֹף
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל רוֹחַנִיּוֹת
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל דְּמִיוֹן
בְּלִי שְׂמֵץ שֶׁל חֲרוּת
בְּגֵאָנָה עֲתִיקָה וְקוֹדֶרֶת.
לוֹ יְכַלְתִּי הֵייתִי שׁוֹרְפֶת
אֶת הַמִּמְסָד
שְׂשֵׁמוֹ תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה
וְאֵת הַתְּלוֹת הָאֲרוּרָה שֶׁלֶךְ
בְּאֵדְמָה, בְּאוֹר, בְּשֶׁמֶשׁ, בְּמִטֵּר וּבִטֵּל.
הַבְּרוֹשׁ שׁוֹתֵק,
הוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טְרוֹף
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲרוּת
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּמִיוֹן
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוֹחַנִיּוֹת
אֶךְ הַשְּׁלֵהֶבֶת לֹא תִבִּין
הַשְּׁלֵהֶבֶת לֹא תֵאֱמִין.

כיצד מעוצב בשיר זה הקושי להבין את הזולת ולקבל את השונה? הסבר והדגם את דבריך.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שְׁדוּת / שמעון אדף

לקח לי עֲשָׂרִים שָׁנָה לְאַהֲבָה
אֶת הַחֹרֶר בְּאֲמֻצֵּי שׁוּם מְקוֹם הַזֶּה.
פְּקֻעוֹת הַבְּתוּנָה הַפִּיצוּ לְהִבָּה לְבָנָה
וְהָרוּחַ הַיָּתֵה בְּעוֹכְרֵי הַבְּרוּשִׁים,
עַד שֶׁרְאִיתִי לְרֵאשׁוֹנָה,
בְּעֵינַי נְכוּנָה,
אֶת הַבָּתִּים חֲסָרֵי הַתְּחָכּוּם תַּחַת גַּג הָעֵנָנִים,
עַד שֶׁשָּׁמַעְתִּי
אֶת הַהִמְיָה הַמְּפֹלְאָה שֶׁל הַרְחוֹב.
לַחַשׁ אַחֲרוֹן שֶׁפִּלְטוּ גְּלִי הָאֶסְפֵּלֶט
הַתְּעָרֵב
בְּרַחֲשׁ טְרִיקַת הָעָרֵב עַל הַקְּרָקַע,
בְּקוֹלָהּ שֶׁל אִשָּׁה נִשְׁכַּחַת, שֶׁבְּגַד בָּהּ
וְסִפָּר אֶת הָאֲמֵת שֶׁהִשְׁתַּדְּלָה
לְהִסְתִּיר בְּפָנֶיהָ.

עֲשָׂרוֹת שָׁנִים שֶׁל שְׁחִיקָה
לְמַדוּ אֶת הַיְלָדִים לְלִטֵּף אֶת הַמַּיִם בְּאֶבֶן,
לְשַׁכְּשֵׁף בְּשִׁלּוּלֵיּוֹת סִירוֹת נִזְרֵי בְּתֻקָּה מְגַחֶכֶת.
עֲבָרְנָה הַקְּרָקַסִּי שֶׁל הַנְּעוּרוֹת פָּרַח בְּהִנָּף שֶׁל חֲצָאִית
בְּשֶׁהֵמּוֹן נִסַּר אוֹתוֹ בְּמִבְטוֹ.
רַק מְקוֹמוֹת חֲסָרֵי אֶהָבָה זוֹכִים לְאֶהָבָה מְחַלְטֵת.

תאר והסבר את היחס המורכב של המשורר למקום הולדתו, על פי שיר זה.

מה זאת אהבה?

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כָּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה / זלדה

כָּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְטָר הַחַוּם מִגֵּן עָלַי
וּמִחֲשׁוֹבוֹתֵינוּ נוֹגְעוֹת
פֶּתַע
כָּנָף אֶל כָּנָף.

כָּאֲשֶׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּנֵי-בֵית קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשֵׂי־עֵתִיקוֹת
בְּעָרֵב
כָּאֲשֶׁר שְׁתִּינוּ תָּה.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מְחֹסֶה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשִׁתְּקָתָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמִלֵּט
יְסוֹד זָר
חֶמֶר לֹא עוֹנָה כְּמוֹת.

בשיר זה, מהי האהבה בעיני המשוררת?

הסבר והדגם את דבריך על פי התמונות השונות בשיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

וְכָל הַנְּשִׁים אָמְרוּ / יהודה עמיחי

וְכָל הַנְּשִׁים אָמְרוּ, אוֹתִי אֶהֱב יוֹתֵר מִכֶּלֶךְ,
וְרַק אֲבִישֶׁג הַשׁוֹנֵמִית, הַנְּעֶרָה שֶׁבָּאָה אֵלָיו בְּזַקְנָתוֹ
לְחַמֵּם אוֹתוֹ, אָמְרָה: אֲנִי חֲמַמְתִּי אוֹתוֹ, וְלִטְפַּתִּי
אֶת כָּל צִלְקוֹת הַקָּרֵב וְצִלְקוֹת הָאֵהָבָה,
מִשְׁחַחְתִּי אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן, לֹא לְמַלּוּכָה, אֶלָּא לְמַרְפֵּא,
וְלֹא שֶׁמַּעַתִּי אוֹתוֹ מִנְגֵן וְיֶשֶׁר, אֲבָל נִגְבַּתִּי אֶת פִּי
נְטוּל הַשָּׁנִים, אַחַר שֶׁהֶאֱכַלְתִּי אוֹתוֹ דִּיסָה מִתּוֹקָה.
לֹא רָאִיתִי אֶת יָדָיו בְּקָרֵב אֲבָל נִשְׁקַחְתִּי
אֶת יָדָיו הַלְּבָנוֹת וְהַזְּקֵנוֹת.
אֲנִי כִבֵּשֶׁת הָרֵשׁ, חֲמָה וּמְלֵאת חֲמָלָה,
אֲנִי בָאתִי אֵלָיו מִן הַמְרָעָה
כְּמוֹ שֶׁהוּא בָּא אֶל הַמְלּוּכָה מִן הַמְרָעָה
אֲנִי כִבֵּשֶׁת הָרֵשׁ שֶׁקָּמָה מִן הַמְשָׁל
וְאֲנִי שֶׁלָּה עַד מְוֹת יִפְרִיד בֵּינֵינוּ.

תאר על פי השיר את הניגוד בין אבישג השונמית ובין "כל הנשים",

והסבר מה מייחד את אהבתה של אבישג לדוד.

/המשך בעמוד 15/

לחיות בארץ-ישראל

15 . קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

תקציר שיחה / ארז ביטון

מה זה להיות אותנטי,
לרוץ באמצע דינגוף ולצעק ביהודית מרוקאית.
"אנא מן אלמגרב אנא מן אלמגרב"
(אני מהרי האטלס אני מהרי האטלס).

מה זה להיות אותנטי,
לשבת ברונל בצבעונין (עגאל וזרבקה, מיני לבוש),
או להכריז בקול: אני לא קוראים לי זהר אני ויש, אני ויש (שם מרוקאי).
וזה לא, וזה לא,
ובכל זאת טופחת שפה אחרת בפה עד פקוע חניכים,
ובכל זאת תוקפים ריחות דחויים ואהובים
ואני נופל בין העגות
אובד בכליל הקולות.

למשורר ארז ביטון הוענק פרס ישראל לשירה. השופטים שהעניקו לו את הפרס כתבו כי שירתו מעלה חוויות שבמרכזן "כאבי ההגירה, חבלי ההשתרשות בארץ וכינונה מחדש של הזהות המזרחית כחלק בלתי נפרד מהדיוקן הישראלי הכולל".

א. הסבר והדגם כיצד "כאבי ההגירה וחבלי ההשתרשות בארץ" באים לידי ביטוי בשיר זה.

(8 נקודות)

ב. האם לדעתך בשיר זה בא לידי ביטוי גם "כינונה מחדש של הזהות המזרחית כחלק [...]...

מהדיוקן הישראלי הכולל"? נמק והדגם את דבריך. (6 נקודות)

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לֹאן הַיְינוּ הוֹלְכִים / נתן יונתן

מָה שְׁמַעְצִיב זֶה לֹא שֶׁהָאָרֶץ מְשִׁתְנָה
שְׁפָצְעֵי הַמְחַצְבוֹת קְרוּעִים,
הֲלוֹא אֵין דְּבַר שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לְרִמּוֹת בְּצַבָּעִים
אֶלָּא שְׂאֶצְלָנוּ הָאֵוִיר אוֹזֵל
וְלֹא נִמְרִיא לְהָרִים. 5
נִשְׂאָר לְעַמֹּד בְּקִצָּה שְׁמוֹרֵת אָרֶץ אֲבוֹת
תּוֹעִים בֵּין אֱלוֹנֵי בְכוֹת לְדִיוֹנוֹת זְהָבוֹת
וְעַז קִטְנָה שֶׁנִּתְנָה לָנוּ מִחֶלְבָה וּמִצְמָרָה
וּבְרִגְלֶיהָ הִרְזוֹת חֲתָרָה לָנוּ דֶּדֶךְ בְּחוֹלוֹת
אֶל צֶל הַחֲרוֹב 10
וְלוֹלֵא הִתְעַקְשָׁה
אָנָּה אֵז הַיְינוּ בָּאִים
לֹאן הַיְינוּ הוֹלְכִים עֲכָשׁוּ.

לפניך שלוש אמירות (1)-(3) הלקוחות מן השיר. קרא אותן, וענה על השאלה שאחריהן.

(1) "וְלֹא נִמְרִיא לְהָרִים" (שורה 5)

(2) "נִשְׂאָר לְעַמֹּד" (שורה 6)

(3) "תּוֹעִים" (שורה 7)

הסבר מה אמירות אלה של הדובר תורמות להבנת עמדתו בנוגע לחיים בארץ־ישראל.

הדגם את דבריך.

שירים בעקבות השואה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יצחק / אמיר גלבע

לפנות בקר טילה שמש בתוך היער
יחד עמי ועם אבא
וימיני בשמאלו.

בברק להבה מאכלת בין העצים.
ואני ירא כל כך את פחד עיני מול דם על העלים.

אבא אבא מהר והצילה את יצחק
ולא יחסר איש בסערת הצהר.

זה אני הנשחט, בני,
ובברך דמי על העלים.
ואבא נסתם קולו.
ופניו חורים.

ורציתי לצעק, מפרפר לא להאמין
וקורע העינים.
ונתעוררתי.

ואזלת דם היתה יד ימין

הסבר את התפקיד של הסיפור המקראי בעיצוב החוויה של הבן־הדובר ששרד את השואה.
הדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שם, אַמְרָתִי / טוביה ריבנר

יֵצְאֲתִי מִבֵּיתִי לְהִרְאוֹת לְבָנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי.
שֵׁם, אַמְרָתִי, שְׁכַבְתִּי עַל הָאָרֶץ
אָבֹן לְמִרְאֵשׁוֹתַי נְמוּדָּה מִן הָעֵשֶׂב
בְּעֶפְרֵי הָאָרֶץ
הַכֹּל שֵׁם וְשִׁמְרָה.

עֲבָרְנוּ בְּהָרִים וּבִיְעָרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מְעָרוֹת וְהַמַּיִם נִקְוּוּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.
הַמְּכוֹנִית דָּלְגָה עַל הַבְּדוּרוֹת.

בְּאוֹר הַנוּטָה הִגְעֵנוּ לְעִיר מוֹצְאִי.
מָה הָאוֹר הַמְּתוֹק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בָּנִי.
מָה הַטֵּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת?

אֵין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בְּחֵלוֹן.
כָּאֵן גַּם הָעֵתִיד עָבָר. וְסִגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבִשׁוֹת
כְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כַּנְפָיו וְצוֹלֵל.

כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אַמְרָתִי לְבָנִי.
הוֹרִי וְזִקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קְרוֹב.
נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית
אַמְרָתִי לְבָנִי וְהָרוּחַ עָבְרָה
בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּלְאִכִּים.

יֵצְאֲתִי לְהִרְאוֹת לְבָנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי, וּמֵתִי
נֹאכֵל, שׁוֹאֲלִים בָּנִי, וְאֵיפָה
וְלוֹן?

א. הסבר מהו המסע המתואר בשיר.

האם הושגה מטרת המסע? נמק את תשובתך. (8 נקודות)

ב. בחר מן השיר בשני אמצעים רטוריים, והסבר את תרומתם להבנת משמעות השיר.

(6 נקודות)

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 19-21 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפורים מאת עגנון

19. בסיפורים רבים מאת עגנון מוצגת דמות הכבולה בדפוס התנהגות שקשה לה לחרוג ממנו. בחן קביעה זו על פי דפוס ההתנהגות של דמות מרכזית בסיפור של עגנון שלמדת. האם במהלך הסיפור הדמות מצליחה בכל זאת לפרוץ את כבליה? נמק והדגם את דבריך.

20. סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון), סיפורים מתורגמים

דרכי העיצוב של הסיפור הקצר מסייעות בבניית משמעותו. בחר בסיפור קצר שלמדת ו**שתיים** מדרכי העיצוב האלה: רמזים מטרימים (מקדימים), תיאורי סביבה ונוף, חפצים בעלי משמעות סמלית, שם הסיפור (אם יש בו משמעות). הצג את דרכי העיצוב שבחרת, והסבר את תרומתן בבניית המשמעות של הסיפור שבחרת.

"אח קטן" / רונית מטלון

21. תאר את מערכות היחסים של ניסו עם רחל ועם חני, והסבר את התרומה של מערכות היחסים האלה לעיצוב דמותו של ניסו הנער המתבגר.

פרק שלישי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 22-32 (28 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

22. אחת ממטרות הטרגדיה היוונית הייתה לחנך את העם.

הסבר כיצד התנהגותו, בחירותיו וגורלו של הגיבור הטרגי בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך") מסייעים בהשגת מטרה זו.

"אנטיגונה"

23. כיצד הקונפליקט המרכזי בטרגדיה "אנטיגונה" בא לידי ביטוי ביחסים בין בני משפחה? הסבר והדגם את דבריך באמצעות שתי מערכות יחסים כאלה.

"אדיפוס המלך"

24. בסיום הטרגדיה "אדיפוס המלך" מייעץ קראון לאדיפוס "אל תשתוקק לשלוט בכול". הסבר מה גרם לקראון לומר דברים אלה לאדיפוס, וכיצד הם קשורים לחטא הגאווה ולגורלו הטרגי של אדיפוס.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

25. שילוב של תכונות הגיבור וגורמים חיצוניים מוביל לגורלו הטרגי. הסבר והדגם קביעה זו, על פי הטרגדיה שלמדת.

26. "המלט"

חשדות ומעקבים מניעים את העלילה הטרגית במחזה "המלט" ומאפיינים את מערכות היחסים של הדמויות.
הסבר והדגם קביעה זו.

27. "המלך ליר"

תאר את תמונת הסערה שבמערכה השלישית במחזה, והסבר את משמעויות הסערה בהקשר של הטרגדיה כולה.

28. "מקבת"

מקבת הוא הגיבור הטרגי המרכזי במחזה.
לדעתך, האם גם ליידי מקבת היא גיבורה טרגית? נמק והדגם את דבריך, ובסס אותם על מאפייני הגיבור הטרגי.

29. "אותלו"

הניגוד בין תמימות ובין ערמומיות מאפיין דמויות בטרגדיה "אותלו" ומניע את העלילה הטרגית.
הסבר והדגם קביעה זו.

30. "רומיאו ויוליה"

העלילה הטרגית ב"רומיאו ויוליה" נעה בין אהבה גדולה ובין שנאה גדולה.
הסבר קביעה זו, ובסס את דבריך על שתיים מן התמונות במחזה.

מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20)

31. תאר את הפתיחה ואת הסיום של המחזה המודרני שלמדת.

מה אפשר ללמוד מן המצב של הדמויות (מצבן הנפשי, החברתי, המשפחתי וכו') בפתיחת המחזה ובסיומו על תפיסת העולם שבבסיס המחזה?
הסבר והדגם את דבריך.

32. שילוב של יסודות טרגיים וקומיים, דמות גיבור שהוא אנטי גיבור, חרדה ואי־ודאות וביקורת על

תופעות בחברה המודרנית הם מאפיינים של מחזות מודרניים.

בחר בשניים מן המאפיינים האלה, והסבר כיצד הם מעוצבים במחזה המודרני שלמדת.

מהי התרומה של מאפיינים אלה לבניית המשמעות של המחזה? הסבר והדגם את דבריך.

פרק רביעי — רומאן ונובלה

שים לב: פרק זה הוא חובה. ענה על אחת מן השאלות 33-35 (28 נקודות).

שים לב: על שאלות 33-34 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 35.

33. קבלת האחר והשונה, כבוד האדם ושוויון חברתי הם ערכים הבאים לידי ביטוי ביצירות ספרות רבות.

כיצד ערכים אלה (או פגיעה בהם) באים לידי ביטוי ברומאן או בנובלה שלמדת?
הסבר והדגם את דבריך.

34. ביצירות רבות הרקע המשפחתי והרקע החברתי של הדמות המרכזית משפיעים על פעולותיה.
הסבר והדגם קביעה זו, על פי הרומאן או הנובלה שלמדת.

/המשך בעמוד 24/

35. שים לב: על שאלה 35 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים,
התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, המשפט,
אנה קארנינה, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות,
הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

העלילה של רומאנים רבים מובילה את גיבוריהם למצב שנראה חסר מוצא.

תאר מצב כזה ברומאן שלמדת.

האם ברומאן מוצעת דרך להיחלץ ממצב זה? נמק והדגם את דבריך.

פרק חמישי — שיר שלא נלמד

שם לב: פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 36 (16 נקודות).

36. לפניך השיר "הסתכל בקנקן" מאת נתן אלתרמן. קרא אותו וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הסתכל בקנקן / נתן אלתרמן

כָּל דְּבַר בְּעוֹלָם, אִם זָהָב אוֹ אִם זָפֶת,
נוֹהֲגִים לְעֵטוֹף בְּמִינֵי מַעֲטוֹפֹת.

הַסְּחוּרָה הִיא תַּמִּיד עֲטוּפָה, זֹאת אוֹמְרֵת:
שֶׁבְּחוּץ הִיא כְּזֹאת, וּבְפָנִים הִיא אַחֲרֵת.

יֵשׁ דְּבָרִים מְתוֹקִים כְּמוֹ דְּבֶשׂ כְּלָפִי חוּץ
וּבְפָנִים מִתְבָּרַר שֶׁזֶה דְּוָקָא חָמוּץ.
יֵשׁ דְּבָרִים מְשׁוּחִים מִבְּחוּץ בְּמַרְקָחַת
וּבְפָנִים זֹו קַדְחַת וְעוֹד מְמַלְחַת.

לְפַעֲמִים אֲרִיזָה צִוְּנִיסְטִית
מִסְתַּיֶּרֶת מִחֲשָׁבָה אֲגוֹאִיסְטִית,
מִבְּחוּץ — אִידֵאָל וְאִידֵאָה,
וּבְפָנִים, חֲבִיבִי — מִי יוֹדֵעַ?

וְרִאִינוּ זֶה פֶּה וְגַם שֵׁם
אֵיךְ עֵסְקוֹן עַל עֵסְקוֹן מִתְנַשֵּׂא.
כְּלָפִי חוּץ זֶה — לְמַעַן הָעַם,
וּבְפָנִים זֶה בְּשִׁבִיל הַפֶּסֶא...

וְלִכּוֹ, יְדִידֵי הַקֶּטָן,
הַסְּתַכֵּל אַךְ וְרַק בְּקִנְקוֹן,
רַק בְּחוּץ הַסְּתַכֵּל וּמִשְׁמֵשׁ בּוֹ.
לְפַעֲמִים, יְדִידִי,
לֹא כְּדָאִי, לֹא כְּדָאִי,
לֹא כְּדָאִי כָּלֵל לְרֵאוֹת מֶה שֵׁיֵשׁ בּוֹ.

א. מהי הביקורת בשיר? הסבר והדגם את דבריך. (10 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של הניגודים ושל האירוניה בשיר לביטוי הביקורת.

(6 נקודות)

בהצלחה!